

**Zaostrené na
Rámcový dohovor o kontrole tabaku (FCTC)**

DRUHÉ VYDANIE/Apríl 2008

**Ochrana pred vystavovaním tabakovému dymu
Článok 8**

FCTC je prvý medzinárodný dohovor o ochrane zdravia na svete. Ustanovuje záväzné ciele a princípy, ktorými sa musia riadiť krajiny alebo organizácie, ako je Európske spoločenstvo (ES)¹, ktoré dohovor ratifikovali (označované aj strany dohovoru) a súhlasili tak s jeho zavedením. Jeho cieľom je ochrana tejto i budúcich generácií pred devastujúcimi zdravotnými, sociálnymi, ekologickými a ekonomickými dôsledkami požívania tabaku a vystavovania sa tabakovému dymu.

Čo je to sekundárny tabakový dym (SHS)? SHS označuje dym z horiacich tabakových výrobkov vznikajúcich pri ich fajčení. Tabakový dym obsahuje viac ako 4000 chemikálií vrátane 69 známych karcinogénov. Tabakový dym znečisťujúci ovzdušie vdychujú všetci - fajčiari i nefajčiari².

Vzťahuje sa FCTC na pôsobenie sekundárneho tabakového dymu? Áno. Článok 8 výslovne uvádza, že všetky strany, ktoré dohovor ratifikujú, sú právne zaviazané chrániť každého pred vystavovaním sekundárnemu dymu. Strany FCTC „*uznávajú, že vedecké dôkazy jednoznačne dokázali, že vystavenie tabakovému dymu spôsobuje smrť, ochorenia a invaliditu*“ (Čl. 8.1).

Áké sú dôsledky SHS? V EÚ každoročne zomiera na dôsledky vystavenia sekundárnemu dymu³ približne 79 000 dospelých ľudí a približne 7,5 milióna pracovníkov je v EÚ vystavených sekundárnemu dymu na pracovisku⁴.

Má to dôsledky pre EÚ a jej členské štáty? Áno. FCTC ratifikovali ES i 25 členských štátov EÚ (okrem Českej republiky a Talianska), takže sú povinné zaviesť článok 8 do troch rokov od ratifikácie.

Prečo boli potrebné ďalšie smernice? Článok 8 je stručný a všeobecný, preto strany dohovoru potrebujú usmernenie týkajúce sa spôsobu plnenia svojich povinností. Tieto smernice vychádzajú z vedeckých dôkazov a identifikujú kľúčové prvky legislatívy potrebnej na účinnú ochranu ľudí pred vystavovaním SHS.

Áké sú kľúčové prvky týchto smerníc? Smernice odzrkadľujú skutočnosť, že neexistuje žiadna bezpečná úroveň vystavovania tabakovému dymu. Nevyhnutná je záväzná legislatíva bez výnimiek (teda plne nefajčiarska). Skúsenosti ukazujú, že dobrovoľné opatrenia nie sú účinné⁵. Legislatíva musí byť jasná, jednoduchá a vynútiteľná. Štáty, ktoré chcú zaviesť alebo zdokonaľiť svoje nefajčiarske politiky, by sa mali na tieto smernice odvolávať ako na vzorový model.

- Jedine **úplne nefajčiarske prostredie** môže poskytovať ochranu pred SHS. Opakovane sa ukázalo, že iné spôsoby vrátane vetrania, filtrácie vzduchu a vyhradených priestorov pre fajčiarov nie sú účinné.
 - Dobrovoľné opatrenia sú neúčinné. **Legislatíva** je nutná na ochranu ľudí pred vystavovaním pôsobeniu SHS. Legislatíva musí byť jasná, jednoduchá a vynútiteľná.
 - **Všetci** ľudia musia byť chránení, nielen zraniteľné skupiny.
 - Pre úspešné zavedenie a presadenie nefajčiarskej legislatívy má zásadný význam **dobré plánovanie a primerané zdroje**, vrátane posilňovania verejnej podpory.
 - Pri získavaní podpory pre nefajčiarsku legislatívu a pri zabezpečovaní jej dodržiavania zohráva kľúčovú úlohu **občianska spoločnosť**.
 - **Vynucovanie a monitorovanie** by malo zahŕňať reakcie na aktivity tabakového priemyslu zamerané na torpédovanie opatrení proti fajčeniu.
- Opatrenia proti fajčeniu by mali naďalej reflektovať **nové vedecké dôkazy** a skúsenosti z prípadových štúdií.

Ako sa smernice vyvíjali?

Máj 2006: Fínsko, Írsko a Nový Zeland boli rozhodujúcimi iniciátormi vypracovania smerníc o SHS. Dohodli sa, že smernice by mali byť príručkou „ako na to“ s ponukou možností založených na úspešných stratégiách.

1.-3. november 2006: Kľúčoví iniciátori spolu s ďalšími štátmi (vrátane Európskej komisie, Francúzska, Nemecka, Maďarska, Švédska a Spojeného kráľovstva) sa stretávajú v Dubline. Medzi zúčastnenými sú aj zástupcovia Medzinárodnej únie proti rakovine (UICC) a Aliancie pre rámcový dohovor (FCA), ktorí zastupujú občiansku spoločnosť.

Január 2007 Návrh smerníc (prijatý na Dublinskom stretnutí) posudzujú Kapverdy, Marshallove ostrovy, Nórsko a Palau.

Jún 2007 Na COP 2 v Bangkoku bol návrh smerníc **jednomyselne** prijatý.

¹ ES znamená dohodu medzi členskými štátmi EÚ o delení moci v konkrétnych oblastiach politiky a používaní spoločných inštitúcií, napríklad Rady, Európskeho parlamentu a Komisie.

² SHS sa nazýva aj nedobrovoľné fajčenie, pasívne fajčenie alebo environmentálny tabakový dym

³ Zdvihnutie dymového závesu: 10 dôvodov za Európu bez dymu“, uverejnenú Partnerstvom proti fajčeniu v roku 2006.

⁴ European Respiratory Journal 2006; 28:397-408, M. S. Jaakkola a J. J. K. Jaakkola

⁵ Americká spoločnosť technikov kúrenia, chladenia a klimatizácie vzduchu (2005). <http://www.ashrae.org>

Smernice vysvetľujú aj kľúčové definície

Vzduch bez dymu: 100 % bez dymu predpokladá (najmä) vzduch, v ktorom sa tabakový dym nedá vidieť, cítiť, vnímať ani namerat'.

Fajčenie: zahŕňa horiaci tabakový výrobok nachádzajúci sa v držbe alebo pod kontrolou, bez ohľadu na to, či sa aktívne vdychuje alebo vydychuje.

Verejné miesta: musí sa definovať podľa možnosti čo najširšie, vrátane všetkých miest prístupných pre širokú verejnosť.

Vnútorne/uzavreté priestory: musí zahŕňať čo najviac a čo najjasnejšie určených priestorov, vrátane všetkých priestorov zakrytých strechách alebo uzavretých jedným alebo viacerými stenami alebo múrmi (bez ohľadu na druh použitého materiálu) a bez ohľadu na to, či ide o trvalú alebo dočasnú konštrukciu.

Pracoviská: musia sa definovať podľa možnosti čo najširšie ako 'akékoľvek miesto používané ľuďmi pri ich zamestnaní alebo práci' a zahŕňajú chodby, výťahy, schodiská, kuloáry, bufety, toalety a prístavby.

Verejná doprava: vrátane všetkých vozidiel používaných na prepravu verejnosti za úhradu alebo na komerčné účely (vrátane taxíkov).

Európska komisia: V januári 2007 Komisia uverejnila **Zelenú knihu „Smerom k Európe bez tabakového dymu: možnosti politiky na úrovni EÚ“**, ktorou spustila proces širokej verejnej diskusie o najlepšom spôsobe presadzovania nefajčiarskeho prostredia v EU. Komisia požiadala zainteresované strany o ich názory na rozličné politické možnosti boja proti SHS a na najvhodnejšie formy intervencie EU. Paleta týchto možností siahala od umožnenia členským štátom zaviesť si vlastnú legislatívu až po zavedenie záväznej európskej legislatívy.

Komisia dostala viac ako 300 príspevkov zo širokého spektra skupín i jednotlivcov, vrátane vlád jednotlivých štátov (18), zdravotníckych odborníkov, zdravotníckych mimovládnych organizácií (63) a organizácií spojených s komerčným využívaním tabaku (33). Očakáva sa, že Komisia do konca roka 2008 predloží na základe ohlasov svoje návrhy. Partnerstvo proti fajčeniu podporuje vo svojej reakcii zavedenie nefajčiarskej legislatívy na národnej úrovni na základe smerníc FCTC⁶.

Európsky parlament: Je sklamaním, že úplný zákaz fajčenia vydaný samotným Európskym parlamentom vydržal iba 43 dní. Zákaz zavedený vo všetkých budovách Parlamentu v Belgicku, Francúzsku a Luxembursku od 1. januára 2007 sa riadil rozhodnutím Európskeho ombudsmana, ktorý dospel k názoru, že Parlament nechráni zdravie svojho personálu. Na základe rozhodnutia Predsedníctva Európskeho parlamentu (skupiny starších poslancov, ktorí určujú interné pravidlá Parlamentu) o úprave zákazu sa znova zriadili priestory pre fajčiarov.

V októbri 2007 pripravil Parlament z vlastnej iniciatívy správu⁷, ktorá bola reakciou na dokument Komisie. Nezáväzným

uznesením schváleným veľkou väčšinou poslancov vyzval členské štáty EU na zavedenie úplného zákazu fajčenia do dvoch rokov. V uznesení sa tiež vyčíta členom parlamentu a jeho personálu nerešpektovanie existujúcich pravidiel týkajúcich sa fajčenia v budovách Parlamentu, napríklad fajčenie na schodiskách alebo v otvorenom poslaneckom bare v Štrasburgu. Správa vyzýva Predsedníctvo, aby v súlade so svojou povinnosťou slúžiť za vzor zaviedlo vo všetkých priestoroch Európskeho parlamentu úplný zákaz fajčenia **bez akýchkoľvek výnimiek**.

Nemecký poslanec Európskeho parlamentu Karl Heinz-Florenz (zodpovedný za presadenie uznesenia v rámci Parlamentu) a ďalší europoslanci úspešne odolali silnému lobovaniu obhajcov fajčenia na uplatnenie výnimiek. Napriek tomu, že táto správa nemá právnu silu, sila väčšinovej podpory jej dodáva značnú politickú váhu.

Členské štáty EU: Ministri zdravotníctva členských štátov presadili v roku 1989 a v roku 2002 znova nezáväzná odporúčania⁸ Rady s výzvou k členským štátom na podniknutie krokov k zákazu fajčenia na niektorých verejných miestach a vo verejnej doprave. Legislatíva EU však nezaväzuje členské štáty EU k zavedeniu úplnej nefajčiarskej legislatívy na všetkých pracoviskách.

25 členských štátov EU, ktoré ratifikovali FCTC a prijali smernice k Článku 8, svojim konaním súhlasili s tým, že záväzná komplexná legislatíva je jediný spôsob úspešnej ochrany ľudí pred SHS.

⁶ http://www.smokefreepartnership.eu/IMG/pdf/SFP_Response_to_the_Green_Paper_on_Smoke_Free.pdf

⁷ <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A6-2007-0336+0+DOC+XML+V0//EN&language=EN>

⁸ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:41989X0726:EN:NOT> a <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003H0054:EN:NOT>

<http://www.tri.ie/Portals/0/AJRCCM%20Effects%20of%20ban%2001.07.pdf>

Je sklamaním, že iba 10 členských štátov EÚ (Estónsko, Fínsko, Francúzsko, Írsko, Litva, Malta, Slovinsko, Švédsko, Taliansko a Veľká Británia) prijalo komplexnú národnú legislatívu, ktorá reflektuje princípy načrtnuté v smerniciach.

Legenda

- Žiadne výnimky. Takmer úplný súlad s článkom 8. Fajčiarske miestnosti sú dovolené, avšak iba podľa striktných kritérií.
- V Nemecku sa úroveň ochrany proti SHS líši v jednotlivých územných celkoch. Iba 11 zo 16 územných celkov má určitú formu nefajčiarskeho zákonodarstva.
- Zákaz v sektore pohostinstva. Nezabezpečuje však 100 % ochranu proti škodlivým účinkom SHS s ohľadom na povolené výnimky.
- Súčasnú nefajčiarsku legislatívu sa aktualizuje
- V súčasnosti sa uvažuje o zavedení určitej formy nefajčiarskeho zákonodarstva.
- Pracovníci nie sú chránení.

Funguje zákaz fajčenia? Stále viac dôkazov ukazuje, že úplný zákaz fajčenia má pozitívny vplyv na zdravie ľudí.

Írsko: Správa z roku 2007 ukázala, že úplný zákaz fajčenia na pracovisku viedol k podstatnému zníženiu znečistenia vzduchu v podnikoch verejného stravovania a k zlepšeniu situácie v oblasti respiračných ochorení u pracovníkov v baroch⁹.

Škótsko: Štúdiá deviatich škótskych nemocníc zistili 17 % pokles počtu osôb prijatých kvôli srdcovým záchvatom v prvom roku platnosti zákazu fajčenia¹⁰. Škótske štúdie o hospodárskom dopade obmedzenia fajčenia na sektor pohostinských služieb nezistili žiadny štatisticky významný negatívny efekt¹¹.

Taliansko: Správa z roku 2008 porovnávala akútne koronárne príhody v Ríme za päť rokov pred zákazom fajčenia na verejnosti s príhodami, ku ktorým došlo v prvom roku po zákaze. Zistila 11,2 % pokles srdcových záchvatov v skupine od 35 do 64 rokov a 7,9 % pokles v skupine od 65 do 74 rokov¹².

USA: Správa o zdravotnom a ekonomickom dopade Zákona štátu New York o čistom vzduchu v uzavretých priestoroch, vypracovaná v roku 2006, dospela k záveru, že zákon nemá negatívny finančný dopad na bary a reštaurácie.¹³

Ďalšie informácie:

Úplný text FCTC nájdete na adrese: http://www.who.int/tobacco/framework/WHO_FCTC_english.pdf

- WHO: <http://www.who.int/tobacco/framework/en/>
- Smernice pre zavedenie Článku 8 http://www.who.int/gb/fctc/PDF/cop2/FCTC_COP2_17P-en.pdf
- Aliancia na podporu Rámcového dohovoru o kontrole tabaku (FCA): <http://www.fctc.org/>

⁹ McCaffrey M, Goodman PG, Kelleher K, Clancy L. Smoking, occupancy and staffing levels in a selection of Dublin pubs pre and post a national smoking ban, lessons for all (Fajčenie, obsadenosť a úrovne zamestnanosti vo vybraných dublinských puboch pred a po zavedení celoštátneho zákazu, poučenie pre všetkých). Irish Journal of Medical Science. Volume 175.Number 2 http://www.ijms.ie/Portals/_IJMS/Documents/OP-Clancy.pdf.

¹⁰ Tri z týchto štúdií boli uverejnené v British Medical Journal a jeden v Annals of Occupational Hygiene.

¹¹ <http://www.healthscotland.com/researchcentre/pdf/InternationalReviewShortReport.pdf>

¹² American Heart Association. "Heart Attacks Decreased After Public Smoking Ban In Italy. (Po zákaze fajčenia na verejnosti v Taliansku sa znížil výskyt srdcových príhod)" *ScienceDaily* 12 February 2008. 6 March 2008 <<http://www.sciencedaily.com>

¹³ "The Health and Economic Impact of New York's Clean Indoor Air Act, July 2006 (Zdravotné a hospodárske dopady Zákona o čistom vzduchu vo vnútorných priestoroch v New Yorku z júla 2006)", Ministerstvo zdravotníctva štátu New York, http://www.health.state.ny.us/prevention/tobacco_control/docs/ciaa_impact_report.pdf.

The Smoke Free Partnership (SFP) is a strategic, independent and flexible partnership between the European Respiratory Society, Cancer Research UK and the Institut National du Cancer. It aims to promote tobacco control advocacy and policy research at EU and national levels in collaboration with other EU health organisations and EU tobacco control networks.
Editors: *Florence Berteletti Kemp, Gráinne Crowley and Archie Turnbull*

Smokefree Partnership

49-51 rue de Tréves, 1040 Brussels, Tel: +32 2 238 53 63, Fax: +32 2 238 53 61, www.smokefreepartnership.eu